

ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ НАУКИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА,
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Глива А.О.,

Студентка юридичного факультету

Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола

М.Тернопіль, Україна

Цивілістика має власні предмет, методологію, завдання, наукові школи (основні наукові напрями). Предметом науки називається сукупність предметів і явищ, що виступають об'єктом її уваги, тобто те, що вивчається наукою.

Наука цивільного права має власний предмет, який є сукупністю цивільно-правових явищ. Цивілістика вивчає правове становище приватної особи, її цивільні (приватні) суб'єктивні права, становлення і зміст цивільно-правових норм і закріплених ними інститутів та конструкцій, правила і практику тлумачення і застосування цих норм з метою виявлення перспектив і тенденцій розвитку інститутів цивільного права [1, с.185].

Предмет цивілістики значно відрізняється від предмета цивільного права. Вироблені цивілістикою висновки ґрунтуються як на догматичному аналізі (тлумаченні) цивільно-правових норм, так і на використанні інших категорій і конструкцій, що дають можливість пояснювати наявні цивільно-правові явища, певною мірою прогнозувати їх розвиток.

Тривалий час головним об'єктом наукової уваги української юриспруденції традиційно вважалися правові, а точніше - законодавчі норми, зміст і соціальні функції закріплених ними юридичних інститутів і конструкцій.

В сучасних умовах спостерігається тенденція до перенесення центру тягаря вивчення на суб'єктивні приватні права, процеси їх здійснення і захисту.

Подібні процеси притаманні і для цивілістичної науки, яка рухається від переважного вивчення норм (права в об'єктивному значенні) до пріоритетного вивчення суб'єктивних приватних прав. Норми при цьому розглядаються лише як спосіб встановлення змісту цих прав, підстави їх виникнення і припинення.

До основних складових предмета цивілістики зазвичай відносять догму цивільного (приватного) права, історію цивільного (приватного) права і порівняльну цивілістику, що не виключає можливості визначення структури цивілістики за іншими критеріями.

Догма цивільного права зазвичай розглядається як частина цивілістики, що вивчає характер, особливості і зміст норм певної системи цивільного права; структуру, зміст і форми цивільного законодавства, його тлумачення; вивчає та аналізує практику застосування цивільно-правових норм з метою визначення їхньої ефективності. Предметом цього розділу цивілістики є насамперед чинне цивільне законодавство і практика його застосування.

Таким чином, враховуючи викладене, галузеве визначення методів дослідження, що використовуються наукою цивільного права, вбачається в тому, що це сукупність (комплекс) різноманітних прийомів, способів, підходів, інших можливих засобів, які обумовлені предметом науки цивільного права і визначені досягненнями суспільних наук (перш за все філософії), загальної теорії держави і права, власне теорії цивільного права і використовуються для пізнання його предмета, цивільного законодавства і врегульованих ним майнових та особистих немайнових відносин з метою одержання відповідних наукових результатів.

З наведеного визначення поняття методів наукового пізнання цивільно-правових явищ, що охоплюються предметом науки цивільного права, можна зробити висновок про те, що ці методи характеризуються певною різноманітністю як за рівневими, так і за своїми змістовними ознаками, а це створює об'єктивну передумову та необхідність їх класифікації.

Виходячи з того, що, перебуваючи у складі правової науки взагалі, наука цивільного права водночас охоплюється і загальним поняттям суспільних наук,

не викликає сумнівів методологічна підпорядкованість вивчення цивільно-правових явищ загальнонауковим методам, що використовуються для пізнання соціально-суспільних явищ взагалі. І оскільки для пізнання явищ суспільного життя загальну методологічну основу створює філософія, то останній належить основоположне методологічне значення і стосовно вивчення різновиду суспільних явищ — цивільно-правових.

До загальнонаукових філософських методів, що використовуються наукою цивільного права, в першу чергу слід віднести методи: матеріалістичної діалектики, історико-правового та критичного аналізу, переходу кількості в якість, конкуренції протилежностей та ін.

Загальнонауковим філософським методом дослідження є діалектичний, який вважається найбільш поширеним у науці цивільного права. І це зрозуміло. Адже йдеться про використання галузевою правовою наукою філософського вчення про загальні закони розвитку природи, суспільства і мислення. Як загальнонауковий метод наукового пізнання цивільно-правових явищ матеріалістична діалектика спирається на закони матеріальної єдності світу, універсальності взаємозв'язку предметів і явищ, залежності одного явища від іншого, відображує загальні закономірності наукового пізнання, які регламентують всі його етапи, починаючи з нагромадження емпіричних фактів і закінчуючи одержанням нових теоретичних знань [2, с.19].

Завдяки матеріалістичній діалектиці наука цивільного права стає спроможною досягти свої пізнавальні цілі стосовно, наприклад, цивільно-правової майнової відповідальності, значення якої є похідним не лише від уявлень про правову відповідальність, а й від уявлень про відповідальність соціально-економічну. Навряд чи було б можливим дослідження і такого цивільно-правового інституту, як інститут власності, тільки з правових позицій, але без урахування економічного аспекту власності як передумови виникнення однойменних правових відносин і т. ін.

Поряд з методом матеріалістичної діалектики у вивченні цивільно-правових явищ суттєве значення належить методу історико-правового аналізу.

Щоправда, питання про наявність і зміст методології науки цивільного права в зазначеній науці не висувалося, хоча проблеми методології правознавства вивчалися багатьма представниками цивілістичної науки.

Однак може виникнути запитання: якщо цивільне право визнане не тільки галуззю відповідного законодавчого регулювання суспільних відносин, а й відповідною галуззю правознавства, то чи можуть підлягати науково галузевому цивілістичному світогляду певні власні орієнтири пізнання явищ, охоплених галузевою цивілістичною наукою. І лише позитивна відповідь на це запитання надає змогу оцінити досягнення цивілістичної науки в розробці галузевих понять, теорій, у співвідношенні з якими стає можливим розвиток цивілістичної думки в Україні. В різноманітних джерелах цивільного права законодавцем вживаються поняття без відповідного їх визначення. Йдеться, наприклад, про поняття поважності причин пропуску строку позовної давності, неналежного виконання договірних зобов'язань, моральної шкоди і т. ін. Навіть з зазначених цивільно-правових явищ було б важко в їх з'ясуванні обійтися без допомоги наукового розпізнання їх сутності [3, с.179].

Звичайно, вибір тих чи інших методів досліджень, що використовуються наукою цивільного права, обумовлюється природою пізнавальних явищ та завданнями, які ставить перед собою дослідник. Проте при інших рівних умовах саме зазначені методи багато в чому визначають наперед глибину проникнення в сутність предмета цивільно-правового дослідження.

Література:

1. Боднар Т. В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві: монографія. 2005. 272 с
2. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія. 2006. 392 с.
3. Н.С.Кузнецова. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. 2008. 896 с.